

Diferența dintre genuri în alocarea timpului liber în România

Gender Difference in Allotting Leisure Time in Romania

Monica Roman

Senior Lecturer, Ph.D., Statistics and
Economical Foresight Department,
Academy of Economic Studies,
Bucharest, Romania

Email: mroman@ase.ro

Key words:

free time, leisure, women, men, gender differences, occupational status

Abstract:

Recent theoretical and empirical studies tend to highlight the prominent role that time plays in society, in a context of changing rhythms of work, the ageing of the European population and changing family structures.

In this contribution I analyse the way time is used for leisure in Romania and situate it in the European context. I highlight the time use for creative and leisure activities in respect with gender, following the hypothesis that leisure is an important dimension of gender gap.

It was used factor analysis to observe the differences existing in time use for leisure in respect with occupational status, marital status and education.

Introducere

Acest articol prezintă diferențele existente între sexe în ceea ce privește petrecerea timpului liber.

În primul rând, este analizat modul în care petrecerea timpului liber semnalează diferențe de gen, realizând o trecere în revistă a principalelor cercetări în domeniu. Sunt prezentate datele folosite în analiză, cu accent pe Anchetele utilizării timpului, care se constituie într-un instrument standardizat la nivel internațional de obținere a datelor și de analiză a alocării timpului.

Analiza realizată pune în evidență existența unor diferențe de gen în utilizarea timpului liber în România, atât în ceea ce privește dimensiunea acestuia, dar și a structurii pe activități.

1. Timpul liber - indicator de analiză a diferențelor dintre sexe: repere în literatura de specialitate

Doctrina socialistă se raportează la două elemente definitorii: egalitatea și dreptatea, concentrându-se asupra politicilor și reformelor care pot conduce la scăderea și dispariția inegalităților sociale și economice, la o societate mai echitabilă.

În România, în perioada comunistă, egalitatea femeilor cu bărbații a fost puternic susținută, fiind una dintre ideile importante folosite în procesul de modernizare a societății românești postbelice. Potrivit sociologilor români (Pasti, 2003), în comunism femeile au câștigat locuri de muncă, independență economică față de bărbați, asistența statului în creșterea copiilor, promovarea în poziții de conducere, acces la toate nivelurile și tipurile de

educație. Totuși, sunt de acord cu Vladimir Pasti în argumentația sa potrivit căreia socialismul nu a condus la redistribuirea echilibrată a puterii în relațiile de gen, ci a creat propriul său patriarhat, statuând "o dominație a bărbatului socialist asupra femeii socialiste".

Mai mult decât atât, același autor demonstrează (2003) că patriarhatul este o realitate mai prezentă în România decât în alte societăți, iar tranziția, "după un moment de cumpănă, tinde să încline balanța în favoarea bărbaților". Concluzia cercetării este că în România trăiesc două populații, o populație de bărbați și o populație de femei și ele interacționează între ele în așa fel încât diferențele tind să se accentueze în loc să se diminueze. Aceste diferențe dintre genuri sunt analizate în articolul de față dintr-o perspectivă mai puțin abordată, respectiv aceea a modului în care bărbații și femeile aleg să își petreacă timpul liber.

Diferența dintre genuri (*gender gap*) desemnează diferențele dintre bărbați și femei din punct de vedere a trei dimensiuni:

1. accesul la viața politică
2. accesul pe piața forței de muncă salarizate
3. bunăstarea umană în sens larg (Dragomir, Miroiu, edit., 2002)

Una din formele de manifestare specifice ale diferențelor de gen este existența poverii duale la care este expusă femeia (*double burden*). Concept de bază al teoriilor feministe, acest termen desemnează tensiunile dintre multiplele roluri sociale ale femeilor în viața de zi cu zi, când ele trebuie să satisfacă grija față de familie, munca în gospodărie și munca pentru un salariu. Astfel, femeia este confruntată cu alegerea între satisfacerea nevoilor personale și satisfacerea nevoilor și dorințelor celor de care au "grijă" în mod natural: soț, copii, părinți, și indirect, generează tensiuni între munca plătită, și cea neplătită, invizibilă.

În statele comuniste elementul distinctiv al dublei poveri este apariția unei poveri suplimentare: maternitatea impusă de politicile pro-nataliste ale acestor state (Dragomir, Miroiu, edit., 2002).

În multe cercetări occidentale dubla povară este asociată cu lipsa timpului liber. Lipsa timpului liber reprezintă principalul subiect de discuții în ceea ce privește calitatea vieții contemporane (Robinson and Godbey, 1997). Mai multe modificări recente contribuie la această îngrijorare. Norma de lucru de 40 de ore, cu o săptămâna de 5 zile, nu mai poate fi apreciată ca fiind corectă. Incidența crescândă a familiilor cu "câștiguri duble" a generat o vastă literatură asupra dublei poveri.

Conform statisticilor, oamenii consideră că timpul lor liber s-a micșorat și se simt copleșiți (Robinson and Godbey, 1997). Acest sentiment este valabil mai ales în cazul femeilor, care trebuie să jongleze între serviciu, familie și divertisment. Într-adevăr, s-a sugerat că femeile suferă de sărăcia timpului (Hochschild, 1997). Aceasta datorită nevoii iminente ca ambii parteneri să lucreze, iar femeile adaugă responsabilităților lor casnice și de îngrijire a copiilor cele ale unei munci plătite.

Necesitatea ca ambii parteneri să câștige și problema potențială a unei duble poveri este în conflict cu așteptările care guvernează relațiile intime moderne. O ipoteză standard a sociologiei prezente este aceea că relațiile personale moderne se bazează, ca valoare centrală, pe egalitarism (Giddens, 1992; Beck și Beck-Gernsheim, 1995). Totuși, distribuția inegală și munca neplătită (treburile gospodărești, copiii și cumpărăturile) alocată în raport de gen, creează dificultăți teoretice în cazul acestei dispute. O cale de rezolvare a acestei dispute privind egalitatea este acordarea unei importanțe deosebite relației de parteneriat în cuplu și o concentrare asupra volumului muncă - aceasta înseamnă, o combinație între timpul acordat muncii plătite și muncii neplătite (Becker, 1985; Berk, 1985).

Pentru ca teza privind dominanta familiei moderne egalitare să fie credibilă, un important corolar este argumentul că egalitatea între sexe a timpului acordat muncii totale conduce la egalitatea între sexe privind timpul liber.

Într-adevăr, într-un articol recent, Nancy Fraser demonstrează că egalitatea între sexe trebuie să fie reconceptuată ca o "noțiune complexă care include pluralitatea principiilor normative distincte" (1997). Unul din cele șapte principii cheie pe care ea le propune ca fiind cruciale pentru egalitatea între sexe privește distribuția timpului liber. Suntem de acord că aceasta este o dimensiune importantă a egalității și considerăm că o investigație empirică a acestui aspect, în cazul societății românești, este necesară.

Literatura privind folosirea timpului face distincție între diferitele clase de folosire a timpului considerate a fi fundamental diferite. În mod tipic, este demonstrat că timpul poate fi împărțit în patru categorii: munca plătită, munca neplătită, îngrijire personală și timp liber (Robinson și Godbey, 1997).

Munca plătită reprezintă timpul depus pentru producerea de activități în spațiul economic sau timpul cheltuit de persoanele implicate în propria afacere. În sensul cel mai larg, include de asemenea timpul cheltuit cu transportul la locul de muncă, pauzele din timpul lucrului și, deși controversat, munca voluntară și timpul cheltuit pentru studiu.

Eticheta "*timpul pentru munca neplătită*" reflectă caracterul obligatoriu al muncii neplătite. Acesta include îngrijirea copiilor, prepararea mâncării, curățenia în casă, spălarea hainelor, gospodărirea casei, grădinaritul, întreținerea casei și reparațiile, îngrijirea mașinii și cumpărăturile.

Îngrijirea personală sau timpul "personal" este asociat cu menținerea funcțiilor corpului; dormitul, mâncatul, spălatul, îmbrăcatul și îngrijirea sănătății.

Timpul liber reprezintă o categorie reziduală. Este timpul care rămâne după satisfacerea condițiilor pentru menținerea corpului într-un stadiu acceptabil de sănătate și acceptabil social, după desfășurarea activității în economie și după realizarea responsabilităților casnice și familiale. Timpul liber include, de asemenea, activitățile explicite dar și timpul folosit spre exemplu pentru activități religioase și civice.

Timpul liber are diferite conotații pentru fiecare dintre sexe. În timp ce dormitul, mâncatul și îmbrăcatul - activități clasificate ca fiind de îngrijire personală - sunt practic constante, devine necesar să se facă distincție între muncă (plătită și neplătită) și timp liber. Este posibil să vedem timpul liber ca sursă directă de satisfacție, ceea ce înseamnă că persoanele având cantități similare de timp liber au o calitate similară a vieții.

O diferență fundamentală între bărbați și femei este aceea că femeile, având ca responsabilitate îngrijirea copiilor, au o experiență specială asupra timpului. Istoricii au atras atenția asupra legăturii între evoluția programării după ceas a timpului și organizarea industrială a muncii (Thompson, 1967; Landes, 1983). Deoarece bărbații sunt "specializați în munca plătită, s-a demonstrat ca viața lor se desfășoară după regulile liniare ale programării exacte timpului. Oamenii de știință feministi au lansat ideea că timpul femeilor este predominant determinat de sarcinile pe care le au. (Nowotny, 1994; Adam, 1995; Glucksmann, 1998). Timpul de lucru al femeilor ca soții și mame nu poate fi privit din perspectiva "munca separată de timp liber, timp public față de privat, timp subiectiv față de obiectiv și sarcini conform unui program pe ore" (Adam, 1995). Cercetările privind munca grijulie și emoțională a femeilor au arătat limitele concepției liniare asupra timpului. (Hoschild, 1983; Larson și Richards, 1994). Munca femeilor de regulă coordonează multiple activități, precum "calcularea timpului și a priorităților" (Adam, 1995). Din această perspectivă, consecința este că experiența femeilor privind timpul liber este

distinctă și este greu de separat de multitudinea de activități legate una de alta. Accentuând calitatea timpului liber al femeilor, se sugerează reformularea conceptului privind diferențierea între sexe a timpului liber. Problema crucială nu este aceea că femeile au mai puțin timp liber "primar" decât bărbații, ci aceea că timpul lor liber nu este de aceeași calitate cu al bărbaților.

2. Datele utilizate

În România studiile care se raportează în primul rând asupra utilizării timpului sunt puține. Este important să amintim faptul că analize ale utilizării timpului au fost efectuate în centre de cercetare universitare din Timișoara (de exemplu, studiile profesorului Boghaty Zoltan- Un studiu psihologic despre utilizarea timpului de lucru, Anuarul Korunlor, Cluj Napoca 1983-1984), din Iași, și amintim cercetările utilizării timpului de către studenți, realizate de d-na prof. Elisabeta Jaba (2002). De asemenea, au fost preocupați de această problemă cercetători de la Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții, cum sunt Laureana Urse- Preocupari de timp liber ale românilor și comparații internaționale, Revista calității vieții 1-4, 2002.

Mai recent, pe plan internațional, interesul deosebit pentru analiza utilizării timpului a fost afirmat încă de la întâlnirea *EUROSTAT de la Luxemburg* (1997), odată cu definitivarea strategiilor europene de ocupare, dar și mai recent, la *summit-urile de la Lisabona și Barcelona, în 2000 și 2001*. Întrucât țara noastră are drept obiectiv primordial, atât economic cât și politic, integrarea europeană într-un viitor cât mai apropiat (2007), analiza utilizării timpului trebuie privită ca o necesitate. Aceasta cu atât mai mult cu cât nevoia de cercetare a acestui domeniu vine să acopere un spațiu aproape inexistent în literatura de specialitate din România.

În contextul descris anterior, Ancheta Utilizării Timpului (TUS) se înscrie pe coordonatele generale ale unui program amplu, demarat în anul 1990 de Oficiul de Statistică al Uniunii Europene (EUROSTAT).

Ancheta utilizării timpului (TUS) în România asigură informațiile necesare pentru analiza modalităților de utilizare a timpului de către populația în vârstă de 10 ani și peste, pentru realizarea diferitelor activități: îngrijirea personală, activitate economică (principală și secundară), educație și perfecționare, activități de îngrijire și gospodărire a familiei, relații de înțajutorare, activități culturale - recreative și sportive, relații sociale și activități asociative etc.

Informațiile colectate permit dimensionarea timpului utilizat pentru diferite activități și analiza comparativă pe sexe și grupe de vârstă, pe medii de rezidență, după statutul socio-economic, nivelul de instruire, stare civilă. Totodată, se poate măsura ritmul specific al zilelor de lucru dintr-o săptămână și cel al zilelor de odihnă (sâmbătă și duminică).

Rezultatele anchetei pot fi folosite pentru fundamentarea unor programe de lucru flexibile, a unor programe de transport îmbunătățite, a unor politici coerente privind utilizarea timpului în activități culturale și de petrecere a timpului liber.

Datele rezultate sunt comparabile la nivel internațional, ancheta organizată în România fiind armonizată cu anchetele similare din țările Uniunii Europene din punct de vedere al metodei de organizare în teren și de colectare a datelor, al conceptelor, definițiilor și clasificărilor utilizate, ca și al planului de sondaj.

3. Aspecte ale utilizării timpului liber în România

În analiza rezultatelor anchetei s-a utilizat (conform recomandărilor EUROSTAT) o grupare mai redusă a activităților, rezultate din agregarea activităților cuprinse în lista detaliată, prezentată în *Anexa 1*.

Structurarea activităților pe trei grupe mari (Îngrijire personală, Muncă, Timp liber) cu 23 subgrupe asigură premisele unor analize amănunțite ale repartizării timpului zilnic

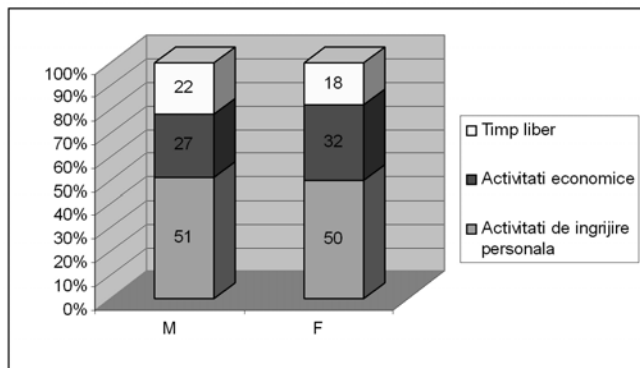

Figura 1. Structura utilizării timpului pe principalele grupe de activități

de către populația țării și permite evidențierea unor diferențe semnificative între bărbați și femei, între tineri și vârstnici, între persoanele active și cele inactive, între populația din mediul urban și cea din rural, între persoanele singure și cele care au familie etc.

Evidențierea diferențelor de gen în ceea ce privește alocarea timpului liber este observată pe câteva paliere diferite: în primul rând, analizez importanța timpului liber în economia resurselor mediei zilnice de

timp; în al doilea rând analizez principalele activități efectuate zilnic de către bărbați și femei în timpul liber; în al treilea rând identific, pe baza analizei factoriale, existența unor grupări în funcție de variabile demografice, care reflectă comportamente similare în alocarea timpului liber; în fine, ultimul aspect discutat în acest articol se referă la existența unor diferențe în ceea ce privește ritmul zilnic în care se desfășoară principalele activități de timp liber.

Mai mult de jumătate din timpul zilnic este alocat de către bărbați activităților de îngrijire personală (12,2 ore), 29% este folosit pentru activități economice aici sunt incluse munca, activitățile educaționale și transportul - călătoriile - iar 20%, respectiv 4,8 ore, este alocat timpului liber.

Femeile alocă, de asemenea, jumătate din timpul zilnic activităților de îngrijire personală, respective odihnă, somn, masă și activități de igienă. Diferențe importante apar în ceea ce privește activitățile economice, femeile muncind în medie 7,6 ore față de 6,5 ore cât muncesc bărbații. Consecința este faptul că bărbații dispun de un timp liber semnificativ mai mare decât femeile, respectiv cu 1,1 ore mai mult.

Acest avantaj al bărbaților este remarcat la toate grupele de vârstă, fiind mai puțin important la grupele extreme de vârstă - la tineri și vârstnici - și mai important la grupa de vârstă adultă, când femeile sunt confruntate cu un număr mare de activități economice, legate de munca plătită, munca în gospodărie și creșterea copiilor.

Deși orele de timp liber pentru bărbați sunt mai multe decât cele pentru femei, în majoritatea țărilor pentru care s-au condus anchete asupra utilizării timpului, există și excepții. În Australia, Norvegia și SUA (1995), pentru cei aflați între 20 și 59 ani, media orelor de timp liber pentru femei este mai mare decât cea pentru bărbați, deși numai cu mai puțin de o oră și jumătate pe săptămână. Bărbații italieni au, în mod excepțional,

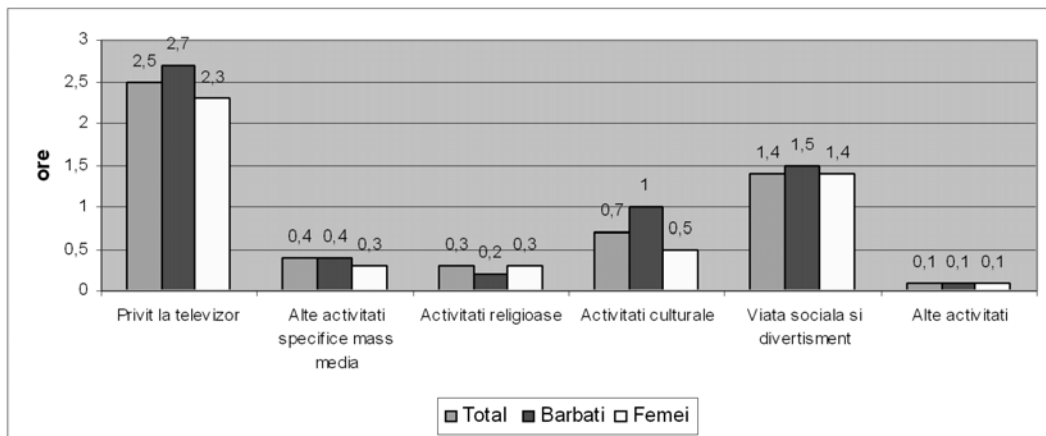

Figura 2. Timpul mediu zilnic alocat activităților de timp liber

timp liber mai mult de șase ore și jumătate (sau 21%) mai mult timp liber decât femeile italiene. (Bittman, 1999).

Considerăm în cele ce urmează principalele activități de timp liber urmărite în TUS 2000, observând existența unor diferențe semnificative în alocarea timpului funcție de gen.

Vizionarea programelor de televiziune rămâne modalitatea principală de petrecere a timpului liber, satisfăcând atât nevoia de destindere și/sau de distracție cât și preocupările informative și de dezvoltare a personalității. Mai mult de jumătate din timpul liber este petrecut atât de către bărbați, cât și de către femei privind la televizor. Această proporție situează România pe unul din primele locuri, în contextual în care norvegienii privesc la televizor 28% din timpul liber, suedezii 34%, iar belgienii 45%. Bărbații alocă acestei activități cu 24 de minute mai mult decât femeile.

Viața socială este a doua activitate importantă de petrecere a timpului liber. Aici sunt incluse vizitele, conversațiile, socializarea în cadrul familiei, convorbirile la telefon etc.

Cititul este a treia activitate de petrecere a timpului liber în majoritatea țărilor europene, chiar dacă există diferențieri importante în ceea ce privește dimensiunea a timpului zilnic alocat acestei activități. Acesta ia valori pe un interval cuprins între 23 de minute (Slovenia, Franța) până la 46 de minute (Finlanda). În România timpul alocat cititului este de 18 minute zilnic, ușor mai ridicat pentru bărbați decât pentru femei. Această preocupare a înregistrat unele scăderi față de începutul deceniului nouă când interesul era mai mare, probabil din câteva motive: explozia de publicații a constituit o noutate pentru români după perioada comunistă; nivelul de trai nu scăzuse atât de mult încât să pună problema imposibilității de a mai putea cumpăra ziare și reviste, pentru anumite categorii de populație; problemele economice și șomajul au creat o dispoziție a populației mai puțin propice cumpărării și citirii de ziare și reviste. (Urse, 2002).

Timpul pentru citit scade pe măsură ce crește vârsta populației, în special în cazul femeilor și este mai ridicat odată cu creșterea nivelului de instruire.

În ceea ce privește *ascultarea radioului sau înregistrărilor (CD, casete etc.)* timpul alocat este mult mai redus față de alte activități specifice mass media, iar rata de participare este mai redusă - 8,5%. Bărbații ascultă mai mult la radio decât femeile (9,8% față de 7,2%). Este important de remarcat faptul că ascultatul radioului este un substitut pentru alte activități mass media, astfel că proporția celor care ascultă mai mult radioul este mai ridicată pentru categoriile de populație care au o participare mai redusă la privitul TV.

Activitățile religioase, civice și politice consumă 18 minute zilnic. Femeile sunt mai

implicate în acest tip de activitate decât bărbații (13.9% față de 8.5%). Preocupările religioase (inclusiv frecventarea bisericii) sunt considerate în cadrul metodologiilor specifice anchetelor utilizării tipului ca fiind preocupări de timp liber. În același timp, prin sărbătorile religioase (la nivel național, la nivelul unor confesiuni și pentru anumite segmente de populație care respectă cu strictețe sărbătorile religioase) religia este producătoare de timp liber. Demn de remarcat este faptul că activitățile religioase consumă în medie zilnic valori mult mai reduse în țările europene, între 1 minut - Suedia, Norvegia- și 3,9 minute - Marea Britanie .

La români, frecventarea bisericii a înregistrat o anumită creștere după 1990 (Urse, 2002).

Participarea populației la *activități culturale* este redusă, numai 2,2 % fiind interesată de astfel de activități. Acestea sunt legate de mersul la cinema, teatru, concerte, expoziții, muzee sau evenimente sportive. Proporția este mai redusă decât în alte țări europene, unde ia valori între 3% - Ungaria, 4% Estonia , Franța și 9% Germania. După 1990 interesul pentru activitățile culturale a înregistrat scăderi importante. O explicație constă în faptul că acest tip de activități au fost înlocuite de televiziune, pe fondul scăderii nivelului de trai și a limitării accesului la serviciile culturale.

Există importante disparități în ceea ce privește utilizarea timpului liber în funcție de gen, dar și de alte variabile demografice, dintre care am reținut statutul ocupațional, nivelul de educație și statutul marital. Se impune următoarea întrebare: există o diferențiere clară pe genuri în alocarea timpului în funcție de aceste variabile, sau, cu alte cuvinte, sunt determinate diferitele modele de utilizare a timpului de variabilele demografice amintite?

Pentru a răspunde la această întrebare vom folosi analiza factorială, concret analiza componentelor principale.

Principalele aplicații ale acestei metode sunt:

- de a reduce numărul de variabile
- de a identifica structura legăturilor între variabile, respectiv de a clasifica variabilele

Astfel, analiza componentelor principale se bazează pe principiul reducerii a două sau mai multor variabile la un singur factor. Nu dorim să intrăm în detalii metodologice, care pot fi găsite cu ușurință în literatura de specialitate (a se vedea referințele bibliografice).

Varibilele luate în considerare sunt duratele medii zilnice alocate diferitelor activități specifice timpului liber. Prezentăm în continuare câteva concluzii mai importante.

În raport cu *statutul marital*, comportamentul bărbaților din România înregistrează diferențe majore. Astfel, sportul și hobby-urile sunt corelate negativ cu toate celelalte activități, iar distracția este corelată pozitiv doar cu activitățile religioase. Corelații pozitive există doar între cumpărături și activități religioase, respectiv ajutor dat altor gospodării, hobby-uri și sport.

Gruparea ierarhică indică, de asemenea, comportamente eterogene, cu diferențe majore între bărbații căsătoriți și cei necăsătoriți, cei văduvi și cei divorțați.

Pentru femei, așa cum se poate constata din figura 3, diferențele apar în cadrul grupărilor, deoarece femeile căsătorite se apropie comportamental de cele necăsătorite oficial, iar la extremități se situează de asemenea femeile necăsătorite și cele separate.

Considerând *statutul ocupațional*, constat existența unor polarizări ale comportamentelor cât și disproporții majore. Repartizarea bărbaților pe axe principale indică pe de o parte o grupare comportamentală semnificativă a celor care lucrează o mare parte a timpului (angajați, angajatori, muncitori în agricultură și cei pe cont propriu) și diferențieri majore pentru celelalte categorii. Astfel, șomerii sunt la una dintre extremități,

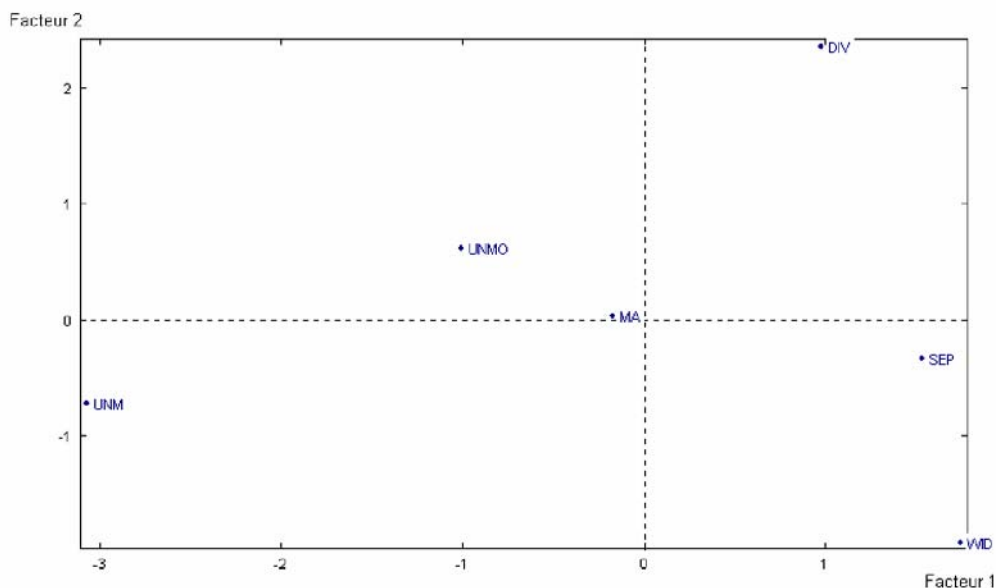

Figura 3. Gruparea bărbaților funcție de statutul marital

copiii și studenții sunt în opoziție cu pensionarii.

Comportamentul femeilor este diferit de cel al bărbaților. Matricea de corelație indică faptul că pentru femei activitățile sportive sunt negativ corelate cu toate celelalte activități. Cea mai mare parte a timpului liber este dedicată de către femei distracției și activităților religioase, iar cel mai puțin timp este alocat hobby-urilor și ajutorului dat altor gospodării.

Repartiția pe axe principale indică alte grupări comportamentale. Astfel, comportamentul femeilor angajate se apropie de cel al lucrătoarelor pe cont propriu și cel al cas-

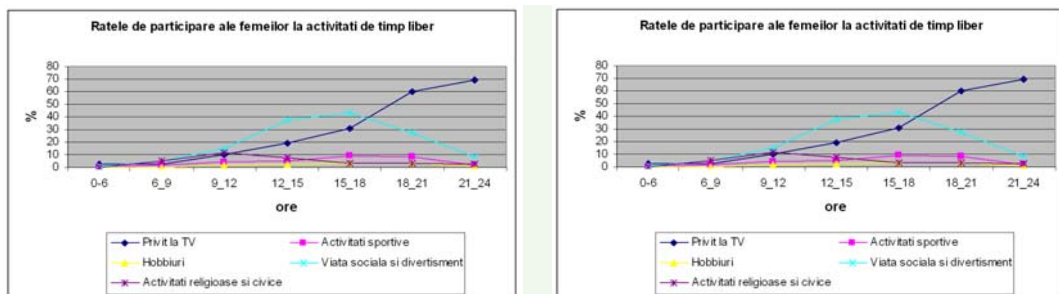

Figura 4. Participarea bărbaților și femeilor la activitățile de timp liber

nicelor, în timp ce patroanele și pensionarele au comportamente opuse. Ca și în cazul bărbaților, tinerii au propriul tip de comportament, de consum a timpului liber, opus celorlalte categorii.

Clasificarea ierarhică, ca și repartizarea pe axele principale indică o grupare puternică după *gradul de pregătire școlară*: persoanele cu pregătire universitară și cele cu studii postliceale formează o grupă, urmate de cei cu studii liceale și vocaționale, pentru ca persoanele cu studii primare sau fără studii să formeze o clasă separată; Gruparea pe clase ierarhice este similară în cazul celor două genuri.

Axe principale ale analizei indică separația majoră între tipurile de studii: pe prima axă principală se situează la extremități cei cu școală primară și cei cu studii postliceale, iar pe cea de-a doua axă cei cu studii universitare și studii medii.

Analiza *participării* bărbaților și femeilor la principalele activități de timp liber este pusă în legătură cu paliere orare ale zilei. Principala concluzie este aceea că ritmurile zilnice înregistrate sunt asemănătoare în cazul bărbaților și femeilor, în timp ce ratele de participare sunt mai ridicate în cazul bărbaților - excepție fac activitățile religioase și civice, unde femeile au rate de participare ușor mai ridicate decât în cazul bărbaților.

Principala preocupare de timp liber în cadrul seriei este atât în cazul bărbaților cât și al femeilor privitul la televizor. După amiaza este alocată îndeosebi pentru activități sociale, când ratele de participare ale femeilor sunt mai ridicate. Sportul este desfășurat în cursul dimineții, fiind mai agreat de bărbați decât de femei. Tot bărbații sunt cei mai implicați în practicarea unor hobby-uri, deși ratele de participare sunt destul de reduse pentru ambele genuri.

Această analiză, trebuie să admitem, ascunde multe aspecte legate de calitatea timpului liber, de existența unor activități simultane, cum sunt cele legate de supravegherea copiilor în timp ce se desfășoară și alte activități. Cercetările recente (Bittman, Wajcman, 1999) evidențiază faptul că, în ceea ce privește calitatea timpului liber, femeile sunt dezavantajate, iar *dubla povară* implică desfășurarea mai multor activități simultan.

Bibliografie selectivă

1. Adam, Barbara - *Timewatch*, Polity Press, Cambridge, 1995
2. Beck, Ulrich, Elisabeth Beck-Gernsheim - *The Normal Chaos of Love*, Polity Press, Cambridge, 1995
3. Becker, Gary S. - *Human capital, effort, and the sexual division of labor*, Journal of Labor Economics, 1985
4. Berk, Sarah Fenstermaker - *The Gender Factory: The Apportionment of Work in American Households*, Plenum, New York, 1985
5. Dragomir, O, Miroiu, M. - *Lexicon feminist*, Editura Polirom, Iași, 2002
6. Fraser, Nancy - *After the family wage: a postindustrial thought experiment*, in Barbara Hobson, Anne Marie Berggren, eds, - *Crossing Borders Gender and Citizenship in Transition*, Swedish Council for Planning and Coordination, Sweden, 1997
7. Giddens, Anthony - *The Transformation of Intimacy*, Polity Press, Cambridge, 1992
8. Glucksman, Miriam A. - *What a difference a day makes: a theoretical and historical exploration of temporality and gender*, Sociology, 32, 1998
9. Hallet, M., - *National and Regional Development in Central and Eastern Europe: Implications for EU Structural Assistance*, in *Economic Papers*, no. 120/1997
10. Hochschild, Arlie R. - *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*, University of California Press, Berkeley, 1983
11. Iluț, Petru - *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Editura Polirom, Iași, 2005
12. Larson, Reed and Maryse H. Richards - *Divergent Realities. The Emotional Lives of Mothers, Fathers, and Adolescents*, Basic Books, New York, 1994
13. Landes, David S. - *Revolution in Time: Clocks and the Making of the Modern World*, Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1983
14. Lvigne, M. - *The Economics of Transition*, Macmillan Press Ltd., London, 1995
15. Lyndon Shanley, M, Narayan, U. (coord.) - *Reconstrucția teoriei politice. Eseuri fem-*

iniste, Editura Polirom, Iași, 2001

16. Michelson, W. - *Time use, Expanding explanation in the social sciences*, Paradigm Publishers, London, 2005

17. Miroiu, M. - *Conveio. Despre natură, femei și morală*, Editura Polirom, Iași, 2002

18. Miroiu, M. - *Drumul către autonomie*, Editura Polirom, Iași, 2004

19. Nowotny, Helga - *Time: The Modern and the Postmodern Experience*, Polity Press, 1994, Cambridge.

20. Oppenheimer, Valerie Kincaide - *Women's employment and the gain to marriage: the specialization and trading model*, Annual Review of Sociology, 23, 1997

21. Pasti, Vl. - *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România*, Editura Polirom, Iași, 2003

22. Robinson, John P., Geoffrey Godbey - *Time for Life: The Surprising Ways Americans Use Their Time*, Penn State University Press, University Park, 1997

23. Roman, M. Roman, M. - *Living Area Differences in Labor Participation of Elderly. The Romanian case*, IATUR Conference, Lisbon, 2003

24. Roman, M. - *Time use for leisure in Romania*, paper presented at IATUR Conference, Rome, October 2004

25. Roman, M. - *Spatial dimensions of leisure: time use for going out activities*, paper presented at IATUR Conference, Halifax Canada, Nov 2005

26. Saporta, G. - *Probabilitate, analyse des donne et statistique*, Ed. Technique, Paris, 1990

27. Voineagu, V. et al. - *Analiza factorială*, Editura Aramis, București 2001

Anexa 1

Clasificarea activităților în ancheta utilizării timpului, INS 2000

A. ÎNGRIJIRE PERSONALĂ

A.1. Somn

A.2. Servit masa

A.3. Alte activități de îngrijire personală, odihnă

B. MUNCĂ, EDUCARE, ÎNGRIJIRE GOSPODĂRIE, CALĂTORII

B.1. Activitate economică

B.2. Studiu

B.3. Îngrijire gospodărie și familie, inclusiv activități voluntare

B.3.1. Administrare alimente (preparare hrană, conserve etc.)

B.3.2. Întreținere casă

B.3.3. Realizare și întreținere confecții și tricotaje

B.3.4. Grădinarit și îngrijit animalele de casă

B.3.5. Construcții și reparații

B.3.6. Cumpărături și servicii

B.3.7. Îngrijire copii

B.3.8. Ajutor dat altor gospodării

B.4. Călătorii (după scopul acestora)

C. TIMP LIBER

- C.1. Privit la televizor
- C.2. Alte mijloace de informare mass-media
 - C.2.1. Citit
 - C.2.2. Ascultat radioul/muzica
- C.3. Activități religioase, civice, politice și de voluntariat
- C.4. Activități culturale, sportive, hobby-uri, jocuri
- C.5. Viața socială (vizite, conversații etc.)
- C.6. Alte activități de petrecere a timpului